

Голубинка БОШЕВСКА
Билјана ЦЕЛЕВСКА

СТРАТЕГИЈА ЗА АНТИМИКРОБНА РЕЗИСТЕНЦИЈА СО АКЦИСКИ ПЛАН 2017-2020

Вовед

Зошто ни е потребна стратегија за АМР

Антимикробната резистенција претставува способност на микроорганизмите да се спротивстават на дејството на еден или повеќе антимикробни агенси. АМР е во постојан раст како во национални, и во европски и во глобални рамки, со што се загрозува можноста да се лекуваат дури и едноставни инфекции. Овој глобален тренд се должи на неколку кумулативни фактори: честата и прекумерна употреба на антимикробни агенси во хуманата и ветеринарната медицина, недоволно брзиот развој на нови антимикробни лекови со кои би можеле да се третираат резистентните бактерии, лошите хигиенски практики и недоволните превентивни мерки против инфекции.

Порастот на АМР го загрозува напредокот постигнат во изминатиот период во лекувањето на живото-загрозувачки болести како

*Д-р Голубинка Бошевска,
национален координатор
за АМР, началник на
лабораторијата за
вирусологија и молекуларна
дијагностика, Институт
за јавно здравје на РМ*

*Билјана Целевска,
помошник раководител
во Секторот за европски
интеграции и меѓународна
соработка, Министерство
за здравство на РМ*

на пр. туберкулоза и пневмония, како и напредокот постигнат во лекувањето на канцер и ХИВ/СИДА каде третманот со антимицробни лекови е од круцијално значење. Исто така, го доведува во прашање и напредокот постигнат во хируршките процедури како што е трансплантацијата на органи, замена на колк и некои гинеколошки хируршки интервенции кои станаа рутински и се со релативно низок ризик доколку се поддржани со ефикасен и оптимален антибиотиски третман. Дополнително, резистентните бактерии брзо се шират кај животните и така претставуваат резервоар на бактерии кои можат брзо да се рашират и кај луѓето и помеѓу животните. Инфицираните животни, како резултат на резистенцијата на бактериите тешко се лекуваат, што предизвикува страдање кај животните и економски губитоци.

Во глобални рамки, антимицробната резистенција претставува сериозна закана и значаен социјален и економски предизвик. Светскиот економски форум ја идентификуваше АМР како глобален ризик и смета дека справувањето со неа е надвор од капацитетите на било која организација или нација поединечно. Проценката е дека АМР може да резултира со 10 милиони смртни случаи глобално на годишно ниво и кумулативни трошоци на светската економија од над 88 трилиони евра до 2050 година¹. Во изминатиот период проблемот на АМР доби голема политичко внимание и важност во рамки на Европската Унија, Г7², Г20³, Обединетите Нации и меѓународните организации. Во Заклучокот на Советот од 17 јуни 2016 година за АМР, Европската Унија повикува на зајакнување на активностите за справување со АМР, мултисекторски пристап, одговорност на владите и на нов и сеопфатен Акциски план за АМР, базиран на пристапот „Едно здравје“. Неопходно е да се обезбеди заедничка активност на здравствениот и ветеринарниот сектор во насока на одговорно користење на антибиотиците, превземање на превентивни мерки со кои ќе се ограничи употребата на антимицробните средства и ќе се минимизира ширењето на инфекциите. Неопходна е активност и од академските истражувачки центри и од индустријата, како и вклучување на секторот за животна средина за прашањата поврзани со

-
1. Review on AMR, Tackling Drug-Resistant Infections Globally: Final report and recommendations, iay 2016.
  2. https://www.g7germany.de/Content/EN/_Anlagen/G7/2015-06-08-g7-abschluss-eng_en.pdf?__blob=publicationFile&v=3.
  3. <http://www.g20.utoronto.ca/2016/160905-communique.html>

присуството на антибиотиците во животната средина. Токму затоа, неопходно е Република Македонија со новата стратегија за контрола на АМР да се придружи кон глобалните напори за справување со АМР.

Што ќе се промени?

Новата Стратегија – приоритетни цели и активности

Стратегијата ќе претставува основа за спроведување на активности насочени кон справување со развојот и ширењето на АМР. Таа ќе ги потенцира областите и мерките за ефикасна борба за справување со овој јавно здравствен проблем. Новата стратегија претставува продолжување на претходно превземените активности за контрола на АМР и продолжување на активностите и во здравствениот и во ветеринарниот сектор.

Активностите насочени кон намалување на развојот и ширењето на антикробната отпорност во периодот до 2020 година ќе опфаќаат активности за постигнување на неколку специфични цели:

1. Зајакнување на свеста и разбирањето на антимикробната резистенција преку ефективна комуникација, едукација и обука на населението, здравствените работници, ветеринари, политичари и други;
2. Зајакнување на следењето на потрошувачката на антимикробни лекови и и резистенцијата на бактериите на антибиотици во хуманата и ветеринарната медицина;
3. Намалување на инциденцата на инфекции преку ефективна санитација, хигиена и превентивни мерки;
4. Оптимизација на употребата на антимикробни лекови во хуманата и ветеринарната медицина;
5. Соработка со институции кои се занимаваат со проблемот на отпорност на антибиотици (ECDC, СЗО и Светската организација за здравје на животните (ОИЕ)).

Наведените цели се во согласност со активностите предвидени со планот на Европскиот центар за превенција и контрола на болести (ECDC strategic multi-annual programme 2014–2020) и Светската здравствена организација (Global Action Plan on antimicrobial resistance, Sixty-eighth World Health Assembly/documentWHA68/2015/REC/1, Annex 3) и Светската организација за здравје на животните (ОИЕ), како и со Заклучоците на Советот на ЕУ за идните чекори во борбата против АМР во рамки на приодот Едно здравје, усвоен на 17 јуни 2016 година

(Council conclusions on the next steps under a One health approach to combat antimicrobial resistance).

Методологија/процес

Вклученост на клучните сектори

Стратегиските насоки за развој на активностите за контрола на АМР во Република Македонија, содржани во Стратегијата, се темелат врз доказите на глобално и европско ниво, врз достапните докази на национално ниво, како и врз проценката и приоритетизацијата на националните предизвици содржани во Стратегијата за здравје 2020 и Акцискиот план за јавно здравје, според кои тие треба соодветно да се адресираат до 2020 година. Процесот за подготвување на стратегиска рамка и акциски план започна во 2016 година, на иницијатива на Мултисекторска комисија за контрола на АМР. Основата на овој процес претставува надополнување и последователност на претходно спроведените активности согласно Националната стратегија за контрола на АМР за периодот 2012-2016.

Во октомври-ноември 2016 година, беа одржани состаноци на Мултисекторска комисија за контрола на АМР,⁴ по што започна процесот на подготовка на Стратегија и акцискиот план за контрола на АМР 2016-2020. Во подготовката на документот се вклучени повеќе сектори (здравство, ветерина, образование,) со што е запазен пристапот „Здравјето во сите политики“ ќе се обезбеди мултисекторски опфат и адресирање на комплексните прашања поврзани со АМР.

Очекувани резултати

Очекувани резултати од спроведување на активностите кои ќе се утврдат со Стратегијата и акцискиот план се:

- Вработените во здравствениот сектор, како и во ветеринарниот сектор и производството на храна да имаат познавање на концептот „Едно здравје“ за антибиотиците, антимикробните агенции и општата хигиена, хигиената во здравствените установи и за

---

4. Комисијата е составена од претставници од Министерството за здравство, Институтот за јавно здравје на Република Македонија, Агенцијата за лекови и медицински средства, Агенцијата за храна и ветеринарство, Универзитетот “Св Кирил и Методиј“ Скопје (Медицински факултет Скопје - Институтот за микробиологија и Фармацевтски факултет), ЈЗУ Клиника за инфективни болести и фебрилни состојби и Државниот санитарен и здравствен инспекторат.

- други методи на превенција и контрола на инфекциите;
- Пациентите и одгледувачите на животни да имаат познавања за важноста на правилна употребата на антибиотиците кои им се препишани во смисол на доза, интервал и време траење на терапијата со антибиотици, како и можноста од примена на симптоматска терапија;
  - Зголемена соработка на различните сектори во подготовката и дистрибуцијата на наменски подготвени информации за АМР, за хигиената и другите превентивни мерки;
  - Воспоставување на систем за редовно обезбедување на податоци за потрошувачка на антибиотици во хумана медицина, како и во ветеринарната медицина, преку развој на софтверски решенија и поврзување со постојните бази на податоци, но и изготвување на студии на преваленца кои ќе дадат увид во причините за пропишување на антибиотици, и ќе дадат насоки за идни активности:
  - Воспоставување на програми за оптимизација на употребата на антибиотиците во секоја болница во зависност од незините специфики;
  - Зајакнување на лабораториските капацитети за детекција и следење на АМР
  - Воспоставување на соработка со Европските и Светските мрежи за следење на АМР како што е вклучување во Глобалниот Систем за Следење на АМР на СЗО¹⁰;
  - Ажурирање и ревизија на водичите за терапија врз база на националните податоци за резистенција.

Следни чекори

- Подготовка на финална верзија на Стратегијата со АП;
- Јавна дебата на документите (веб-страни на Министерство за здравство и Институтот за јавно здравје, преку настани и работилници и сл.);
- Усвојување од страна на Владата на Република Македонија;
- Имплементација на активностите согласно утврден приоритет и динамика.

Резиме

Согласно препораките на Светската здравствена организација (СЗО) и Европскиот центар за контрола и превенција на болести (ЕЦДЦ) за контрола на ширењето на антимикробната резистенција (АМР), Република Македонија во 2008 година се приклучи кон глобалните и европските напори за интерсекторско справување со проблемот на АМР и во 2011 ја усвои Националната стратегија за контрола на антимикробна резистенција за периодот 2012-2016 година, која ги следеше Глобалната стратегија за контрола на антимикробната резистенција на Светската здравствена организација (2001), како и Препораката на Советот на ЕУ за рационална употреба на антимикробните агенси во хуманата медицина (2001). Новата стратегија со акцискиот план за контрола на АМР за периодот до 2020 година, се надоврзува на претходната стратегија и се усогласува со глобалниот акциски план на СЗО за АМР (Global Action Plan on antimicrobial resistance, Sixty-eighth World Health Assembly/documentWHA68/2015/REC/1, Annex 3), со повеќегодишната програма на Европскиот центар за контрола на болести (ECDC strategic multi-annual programme 2014–2020), како и со Заклучоците на Советот на ЕУ за идните чекори во борбата против АМР во рамки на периодот Едно здравје, усвоен на 17 јуни 2016 година (Council conclusions on the next steps under a One health approach to combat antimicrobial resistance). Воедно, овој документ е во согласност со националната Стратегија Здравје 2020 и Стратешката рамка и АП за јавно здравје на Република Македонија, усвоени од страна на Владата на РМ во декември 2016 година, како и со Акцискиот план за Целите за одржлив развој - цел 3 „Да се обезбеди здрав живот и да се промовира благосостојба за сите, на сите возрасти“ .

Референци

1. Стратегија Здравје 2020 во Република Македонија, Министерство за здравство, 2016
2. Акциски план за јавно здравје на Република Македонија до 2020 година, Министерство за здравство, 2016
3. Health 2020 European policy framework and strategy for the 21-st Century, WHO publication 2013
4. WHO, Regional Office for Europe (2012) Health 2020-A European policy framework and strategy for the 21st century. Assembly/documentWHA68/2015/REC/1, Annex 3
5. Review on AMR, Tackling Drug-Resistant Infections Globally: Final report and recommendations, May 2016
6. Global Action Plan on antimicrobial resistance, Sixty-eighth World Health
7. Global Antimicrobial Resistance Surveillance System, manual for early implementation, Geneva: World Health Organization; 2015.
8. Council conclusions on the next steps under a One health approach to combat antimicrobial resistance, OJ C 269, 23.7.2016, p. 26–30
9. Commission Guidelines for the prudent use of antimicrobials in veterinary medicine (2015/C 299/04) http://ec.europa.eu/health/antimicrobial_resistance/docs/2015_prudent_use_guidelines_en.pdf
10. European Commission Action Plan Against the rising threats from Antimicrobial Resistance: Road Map (updated 16/11/2015_)
11. Think Ahead. Act Together, Leaders' Declaration G7 Summit, 7–8 June 2015
12. G20 Leaders' Communiqué: Hangzhou Summit, Hangzhou, September 5, 2016